

פעילות משטרתית בשבת במדינה יהודית ע"פ ההלכה

דין הבא במחלת

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עב עמוד א-עמוד ב

הבא במחלת נידון על שם סופו. היה בא במחלת ושבר את החבית, אם יש לו דמים - חייב, אם אין לו דמים פטור.

גמרא. אמר רבא: מאי טעמא דמחלת - חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו. והאי מימר אמר: אי אזילנא - קאי לאפאי ולא שביק לי, ואי קאי לאפאי - קטלינא ליה. והתורה אמרה: אם בא להורגך - השכם להורגו... תנו רבנן: אין לו דמים אם זרחה השמש עליו. וכי השמש עליו בלבד זרחה? אלא: אם ברור לך הדבר כשמש שאין לו שלום עמך - הרגהו, ואם לאו - אל תהרגהו. תניא אידך: אם זרחה השמש עליו דמים לו וכי השמש עליו בלבד זרחה, אלא: אם ברור לך כשמש שיש לו שלום עמך - אל תהרגהו, ואם לאו - הרגהו. קשיא סתמא אסתמא! - לא קשיא, כאן - באב על הבן, כאן - בבן על האב. אמר רב: כל דאתי עלאי במחלתא - קטילנא ליה, לבר מרב חנינא בר שילא. מאי טעמא? אילימא משום דצדיק הוא - הא קאתי במחלתא! אלא משום דקים לי בגוויה דמרחם עלי כרחם אב על הבן. תנו רבנן: דמים לו, בין בחול בין בשבת, אין לו דמים - בין בחול בין בשבת. בשלמא אין לו דמים בין בחול בין בשבת - איצטריך, סלקא דעתך אמינא: מידי דהוה אהרוגי בית דין, דבשבת לא קטלינן - קא משמע לן דקטלינן. אלא דמים לו בין בחול בין בשבת השתא בחול לא קטלינן ליה - בשבת מבעיא? אמר רב ששת: לא נצרכא אלא לפקח עליו את הגל.

תנו רבנן: והכה - בכל אדם, ומת - בכל מיתה שאתה יכול להמיתו. בשלמא, והכה בכל אדם - איצטריך, סלקא דעתך אמינא: בעל הבית הוא דקים (להו) + מסורת הש"ס: ליה + דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו, אבל אחר לא - קא משמע לן, דרודף הוא, ואפילו אחר נמי.

תלמוד בבלי מסכת יומא דף פה עמוד א

וכבר היה רבי ישמעאל ורבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך, ולוי הסדר ורבי ישמעאל בנו של רבי אלעזר בן עזריה מהלכין אחריהן. נשאלה שאלה זו בפניהם: מניין לפקוח נפש שדוחה את השבת? נענה רבי ישמעאל ואמר: אם במחלת ימצא הגנב. ומה זה, שספק על ממון בא ספק על נפשות בא, ושפיכות דמים מטמא את הארץ וגורם לשכינה שתסתלק מישראל - ניתן להצילו בנפשו, קל וחומר לפקוח נפש שדוחה את השבת.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ב עמוד א- עמוד ב

לאור יקום רוצח יקטל עני ואביון ובלילה יהי כגנב הא מדקאמר ובלילה יהי כגנב - אלמא אור ימא הוא! - התם הכי קאמר: אי פשיטא לך מילתא כנהורא, דאנפשות קאתי - רוצח הוא וניתן להצילו בנפשו, ואי מספקא לך מילתא כליליא - יהי בעיניך כגנב, ולא ניתן להצילו בנפשו.

רש"י מסכת פסחים דף ב עמוד ב

הכי קאמר - מה שנתנה לך תורה רשות על הבא במחלת להורגו, כדכתיב (שמות כב) אם במחלת ימצא הגנב והוכה ומת אין לו דמים אם ברור לך הדבר כאור, שהוא בא על עסקי נפשות - דהיינו כל אדם חוץ מאב על הבן וכיוצא בו, שמכיר בו שהוא אוהבו מאד, אבל שאר כל אדם, אם היה בעל הממון עומד כנגדו להציל ממנו ממונו - זה עומד עליו והורגו - רוצח הוא, וניתן רשות לכל הקודם להציל את בעל הממון בנפשו של בא במחלת, ובלילה, אם מספקא לך כלילה, כגון שאדם אוהבך שהוא אביך ורחמיו עליך, ואם היית עומד כנגדו להציל ממנו אינו הורגך - יהי בעיניך כגנב, ולא ניתן להורגו, והכי אמרינן בסנהדרין (עב, ב) דאב על הבן אינו נהרג במחלת.

תוספות מסכת סנהדרין דף עב עמוד ב

כאן באב על הבן - ברייתא דאם ברור לך כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו הא סתמא אל תהרגהו ובשמעתא קמייתא דפסחים (דף ב: ושם) דדרשינן לאור יקום רוצח אי פשיטא לך מילתא כנהורא דאנפשות קאתי רוצח הוא וניתן להצילו בנפשו ופירש שם בקונטרס כגון בן על האב או כל אדם ולא יתכן כדאמרינן הכא דהני אפילו בסתמא רוצח הוא ולא בעינן שיהא פשוט כנהורא אלא התם יש לומר כולה באב על הבן דאי קים ליה בגוויה ששונאו רוצח הוא וניתן להצילו בנפשו ואי מספקא לך מילתא כליליא יהא בעיניך כגנב ולא ניתן להצילו בנפשו.

רמב"ם הלכות גניבה פרק ט הלכה ז, ח, יא, יב

הבא במחלת בין ביום בין בלילה אין לו דמים אלא אם הרגו בעל הבית או שאר האדם פטורין, ורשות יש לכל להרגו בין בחול בין בשבת בכל מיתה שיכולין להמיתו, שנ' + שמות כ"ב א' + אין לו דמים.

ואחד הבא במחותרת או גנב שנמצא בתוך גגו של אדם או בתוך חצרו או בתוך קרפיו בין ביום בין בלילה, ולמה נאמר במחותרת לפי שדרך רוב הגנבים לבוא במחותרת בלילה. +/השגת הראב"ד/ ואחד הבא במחותרת או גנב שנמצא בתוך גגו של אדם או בתוך חצרו או בתוך קרפיו בין ביום בין בלילה. א"א איני נמנע מלכתוב את דעתי שנ"ל אף על פי שדרשו חכמים אם זרחה השמש עליו דרך משל אם ברור לך הדבר כשמש שלא בא על עסקי נפשות וכו' אעפ"כ אין מקרא יוצא מידי פשוטו ביום אינו רשאי להרגו שאין גנב בא ביום אלא להשמטה שומט ובורח מיד ואינו מתעכב לגנוב ממון גדול ולעמוד על בעליו להרגו אלא גנב בלילה מפני שגנב לילה יודע שבעל הבית בבית או בא להרוג או ליהרג אבל גנב יום אין בעל הבית מצוי בביתו ושמוטה בעלמא הוא וחיי ראשי כל מבין די לו בזה. +

וכן הגנב שגנב ויצא או שלא גנב ומצאו יוצא מן המחותרת הואיל ופנה עורף ואינו רודף יש לו דמים, וכן אם הקיפוהו עדים או בני אדם אף על פי שעדיין הוא ברשות זה שבא עליו אינו נהרג, ואין צריך לומר אם בא לבית דין שאינו נהרג.

וכן הבא במחותרת לתוך גנתו או לתוך שדהו או לתוך הדיר והסהר יש לו דמים, שחזקתו שבא על הממון בלבד לפי שאין רוב הבעלים מצויים במקומות אלו.

פיקוח נפש על עסקי ממון

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף מה עמוד א

אמר רב יהודה אמר רב: נכרים שצרו על עירות ישראל - אין יוצאין עליהם בכלי זינן, ואין מחללין עליהן את השבת. תניא נמי הכי: נכרים שצרו וכו'. במה דברים אמורים - כשבאו על עסקי ממון. אבל באו על עסקי נפשות - יוצאין עליהן בכלי זינן, ומחללין עליהן את השבת. ובעיר הסמוכה לספר, אפילו לא באו על עסקי נפשות אלא על עסקי תבן וקש - יוצאין עליהן בכלי זינן, ומחללין עליהן את השבת. אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: ובבל כעיר הסמוכה לספר דמיא. ותרומא - נהרדעא. דרש רבי דוסתאי דמן בירי: מאי דכתיב ויגדו לדוד לאמר הנה פלשתים גלחמים בקעילה והמה שסים את הגרנות. תנא: קעילה עיר הסמוכה לספר היתה, והם לא באו אלא על עסקי תבן וקש. דכתיב והמה שסים את הגרנות, וכתיב וישאל דוד בה' לאמר האלך והכיתי בפלשתים האלה ויאמר ה' אל דוד לך והכית בפלשתים והושעת את קעילה. מאי קמבעיא ליה? אילימא אי שרי אי אסור - הרי בית דינו של שמואל הרמתי קיים. אלא: אי מצלח אי לא מצלח. דיקא נמי, דכתיב לך והכית בפלשתים והושעת את קעילה, שמע מינה.

רש"י מסכת עירובין דף מה עמוד א

לספר - עיר שמבדלת בין גבול ישראל לגבול האומות, יוצאין עליהם שמא ילכדוה ומשם תהא נוחה הארץ ליכבש לפניהם.

ראב"ן שבת סימן שסג

ותניא [עירובין מ"ה א] עיר הסמוכה לספר אפ"ל לא באו אלא על עסקי ממון יוצאין עליה בכלי זיין בשבת דכיון דסמוכה לספר אם יעמדו ישראל על ממונם יהרגום ולא ייראו כיון דסמוכי לגוים אחרים וכ"ש אנו שאנו יושבים בתוכם שלא יראו מלהרוג ומחללין את השבת ומצילין.

בית יוסף אורח חיים סימן שכט

גוים שצרו על עירות של ישראל אם באו על עסקי ממון וכו' באו על עסקי נפשות וכו' ובעיר הסמוכה לספר וכו'. ברייתא בפרק מי שהוציא אוהו (עירובין מה.) ואף על פי שלא נזכר בה דין באו סתם כתבו הרמב"ם בפרק ב' (הכ"ג) וטעמא משום דספק נפשות להקל:

תרומת הדשן פסקים וכתבים סימן קנו

מהר"ש פסק על הא דאמרינן: נכרים שצרו על עירות בזמן שבאו על עסקי נפשות מחללין עליו את השבת אבל על עסקי ממון לא. ובזה"ו אפ"ל על עסקי ממון מחללים, דידוע הוא דבאו על ע"מ אם לא יניח ישראל לשלול ולבוז ממנו יהרגו והוי עסקי נפשות. ומטעם זה היתר גמור הוא בדליקה שנפלה בשבת אפ"ל בבית נכרי, לישראל לילך ולכבות, דהאידינא כשיש דליקת הנכרים הולכים והורגים ח"ו הישראל אם לא יכבו כמותם, וסכ"נ הוא. ואפ"ל במקום שאינם הורגים, מ"מ שוללין ובוזזין והוי סכנת ממון דשרינן אף בבאו על עסקי ממון כדפ"ל. וזה דרש מה"ר אהרן הקדוש בפני רבים בפני קהל ועדה, והודיע שיש לישראל לכבות הדליקה אפ"ל בשבת, דלא אתי לאימנועי ח"ו והוי סכ"נ, ואמר דאדרבה מצוה הוא דהוי כהצלת נפשות, והנשאל הרי זה מגונה כלומר שלא הודיע כבר. ואף כי יש מגמגמים ומערערים לומר דוקא בנפל הדליקה בביתן של ישראל תחילה, דאז איכא סכנת נפשות דדרכם להשליך היהודי לתוך הדליקה, במי שיצאת בביתו, אבל בנפל בבית נכרי לא מחללינן דליכא סכנה כלל. וראייה מכמה עירות שהודלקו ולא נשמע נדנדוד סכנה, מ"מ משם אין ראייה מהנהו דטובא אשכחן דיש סכנה, אפילו נפל לבית נכרי תחילה ופשיטא דמחללין, אמנם הכל לפי ראות עינים והזמן, לפי מה שיתקרב לביתו של ישראל ותן לחכם ויחכם עוד.

דרכי משה הקצצר אורח חיים סימן שכט

וכתב אור זרוע (הל' שבת סי' פד אות יג כ ב) עוד דאפילו לא באו עדיין אלא שומעים שרוצים לבוא מחללים עליו השבת:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכט סעיפים ו-ז

עכו"ם שצרו על עיירות ישראל, אם באו על עסקי ממון אין מחללין עליהם את השבת; באו על עסקי נפשות, ואפי' סתם, יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת; ובעיר הסמוכה לספר, אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש מחללין עליהם את השבת. הגה: ואפילו לא באו עדיין אלא רוצים לבא (א"ז). יש מי שאומר שבזמן הזה אפי' באו על עסקי ממון מחללין, שאם לא יניחנו ישראל לשלול ולבוז ממנו יהרגנו, והוי עסקי נפשות (ומ"מ הכל לפי הענין) (פסקי מהרא"י סי' ק"נ/קנ"ו).

מגן אברהם סימן שכט ס"ק ה

שאם לא יניחנו - וצ"ע דיניחנו ליקח הממון ולא יחלל שבת ואפשר כיון דאין אדם מעמיד עצמו על ממנו חיישי' שמא יעמוד אחד נגדם ויהרג ולכן מחללין אבל באדם יחיד יניח ליקח ממנו ולא יחלל שבת עיין מה שכתבתי ססי' רמ"ח:

שמירת שבת כהלכתה פרק מא סעיף כד

גנב הפורץ לדירה, מכיון שיש חשש שיתקוף את הנמצאים בה, מותר לבעל- הדירה וכן לשכנו או לכל אדם אחר לטלפן למשטרה, אם אינו יכול להבריחו מבלי לסכן את עצמו, והוא הדין אפילו לגבי הרואה גנב הפורץ לדירה ריקה, במקום שיש להניח כי יפרוץ גם לדירה אחרת שנמצא בה אדם. אין כל חשש שהגנב יתקוף ויסכן אדם - אסור לטלפן למשטרה, גם אם יפסיד את כל ממנו, והוא הדין אם רואה גנב שפורץ למקום שאין בו אנשים, כמו לבנק או לחנות.

שמירת שבת כהלכתה פרק מא הערה עד

ושמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, די"ל דיש להבדיל בין גנב שנכנס לדירה, ואינני יודע מה טיבו, דע"ז נאמר דין זהבא במחתרת, וכ"ש אם הגנב בא ותובע מבעל הדירה מפתח בשביל לגנוב, או דורש ממנו לעמוד כל הזמן במקום מסויים, אין בעה"ב חייב לעשות שום דבר למלא רצונו של הגנב, כי רואים אותו כרודף, ולכן אמרינן הדין זהבא להורגך השכם להורגו, כדמוכח ממ"ש אילו נהפך זמרי וכו'. אבל אם אחד רואה גנב בדירה שלו, והוא מריק את כל הארונות בלי שישים לב לבעל הדירה, ואינו דורש שום דבר מבעה"ב, על זה לא נאמר על בעל הממון עצמו דין דמחתרת, ואסור להורגו בשבת, ומובנים דברי השו"ע והמ"א. אך מ"מ יכול בעה"ב להתנגד למעשה הגניבה ולהיאבק עם הגנב, אע"פ שע"י זה יחשב הגנב לרודף, ואז גם יוכל בעה"ב להורגו אפי' בשבת, דסברא הוא שאין אדם חייב לעמוד ולראות שגוזלים וחומסים כל רכושו, ויהא אסור למחות ולהתנגד - אף אם ברור הדבר שיכול להתגבר על הגנב - משום חשש שגורם בכך לעשות את הגנב לרודף שיהיה מותר אח"כ להורגו. ורק בכה"ג שבעה"ב ירא ומפחד להראות לגנב שהוא מתנגד, ואין לו שום עצה כי אם להורגו תומ"י ולחלל את השבת, אפשר שרק בכגון דא סובר המ"א שיניחנו ליקח כל ממנו ולא יחלל שבת, דאכתי לאו רודף הוא. אך אין זה מסתבר, דמכיון שאם יכניס עצמו לסכנה ויאבק עם הגנב יהיה מותר, ה"נ דשפיר מותר להרוג אותו מיד, וגם מלשון המ"א משמע שסובר דבכל אופן צריך שיניחנו ליקח ממנו, וצ"ע, עכ"ד,

שו"ת ציץ אליעזר חלק ד סימן ד

ואף שהמג"א בסק"ה מחלק בין ציבור ליחיד וכותב שבאדם יחיד יניח ליקח ממנו ולא יחלל שבת ע"ש, אבל זהו בנוגע לדין היחיד על עצמו שבאים לקחת ממנו, אבל לגבי אחרים שנקראו להצלה, הם מותרים לחלל כי הם הרי צריכים לחשוש על האחד לשמא לא יוכל למשול ברוחו מלעמוד על ממנו ויעמוד נגדם ויהרג, ומי יוכל לשער כעסו ופחזותו של היחיד הזה שמתפרצים אליו לגנוב ממנו, ע"ש ברמ"א בסעי' ז' במ"ש שהכל לפי הענין ובמשנה ברורה סקי"ז. ואפילו בסתם בלא ידוע אם השודדים באו גם לשם רציחה אם יעמדו נגדם או שבאו רק לשם ממון בלבד ואינם מזוינים כלל, ג"כ מותר לחלל עליהם את השבת, דספק נפשות להקל, עיין ברמב"ם פ"ב מה' שבת הכ"ג ובשו"ע שם סעי' ו' ותוספת שבת סק"ח.

הגדרת ספק פיקוח נפש**תלמוד בבלי מסכת פסחים דף מז עמוד ב**

איתמר, האופה מיום טוב לחול, רב חסדא אמר: לוקה, רבה אמר: אינו לוקה. רב חסדא אמר: לוקה, לא אמרינן הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה. רבה אמר: אינו לוקה, אמרינן הואיל.

תוספות מסכת פסחים דף מז עמוד ב

ואם תאמר אי אמרינן הואיל א"כ בטלת כל מלאכת שבת הואיל וראוי לחולה שיש בו סכנה וי"ל כיון דלא שכיח כלל לא אמרינן הואיל.

שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - יורה דעה סימן רי

מעשה שאירע שם באחד שחלה בחולי האבן בכיסו והרופאים חתכו כדרכם בעסק רפואה במכה כזו ולא עלתה לו תרופה ומת ונשאלו שם חכמי העיר אם מותר לחתוך בגוף המת במקום הזה כדי לראות במופת שורש המכה הזאת כדי להתלמד מזה בהנהגת הרופאים מכאן ולהבא אם יקרה מקרה כזה שידעו איך יתנהגו בענין החיתוך הצריך לרפואה ושלא להרבות בחיתוך כדי למעט בסכנת החיתוך אם יש בזה איסור משום דאית ביה ניוול ובזיון להמת הזה או אם מותר משום דאתי מיניה הצלת נפשות להבא להיות מיזהר זהיר במלאכה זו על תכליתה תשובה... ואמנם כ"ז ביש ספק סכנת נפשות לפנינו כגון חולה או נפילת גל, וכן במס' חולין שם גבי רוצח הפיקוח נפש לפנינו וכן אפילו לענין ממון שם במס' ב"ב ההיזק לפנינו אבל בנדון דידן אין כאן שום חולה הצריך לזה רק שרוצים ללמוד חכמה זו אולי יזדמן חולה שיהיה צריך לזה ודאי דלא דחינן משום חששא קלה זו שום איסור תורה או אפילו איסור דרבנן שאם אתה קורא לחששא זו ספק נפשות א"כ יהיה כל מלאכת הרפואות שחיקת ובישול סמנים והכנת כלי איזמל להקזה מותר בשבת שמא יזדמן היום או בלילה חולה שיהיה צורך לזה ולחלק בין חששא לזמן קרוב לחששא לזמן רחוק קשה לחלק.

מחצית השקל אורח חיים סימן שכח ס"ק ה

ועיין לקמן סימן תרי"ח. דלא כעולת שבת שהביא דברי רבינו ירוחם. שכתב וז"ל, יש מי שכתב שכל דבר שאין בו סכנה עתה, אף על פי שיוכל לבא לידי סכנה אין מחללים אלא שבות דרבנן, עכ"ל. ובסימן תרי"ח מבואר דלא קיימא לן כוותיה, שכתב שם בסעיף א' וז"ל, חולה כו' אם יש שם רופא כו' שאומר אם לא יאכילו אותו אפשר שיכבד עליו החולי ויסתכן, ואין צריך לומר שמא ימות, מאכילים אותו על פיו, עכ"ל:

חזון איש אבלות סימן רח סעיף ז

... ואין החילוק בין איתא קמן ליתא קמן, אלא אם מצוי הדבר. דבזמן שמתריעין עלה, אף שאין בשעה זו חולה קמן משום חולי מהלכת, הוה ליה כאויבים שצרו בעיר הסמוכה לספר (עירובין מה, א). ומיהו בשעת שלום לא חשבינן ליה כפיקוח נפש, אף על גב דשכיח בזמן מן הזמנים שיצטרכו לזה. כמו שאין עושין כלי זיין בשבת בשעת שלום, דאם כן בטלת כל המצוות. אלא לא מקרי ספק פיקוח נפש בדברים עתידיים, שבהווה אין להם כל זכר. ובאמת שאין אנו בקיאים בעתידות, ופעמים שמה שחשבנום להצלה מתהפך לרועץ. והלכך אין דנים בשביל עתידות רחוקות.

דין נמצאת מכשילן לעתיד לבא בפיקוח נפש

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף מד עמוד ב- דף מה עמוד א

משנה: מי שיצא ברשות ואמרו לו כבר נעשה מעשה - יש לו אלפים אמה לכל רוח. אם היה בתוך התחום - כאילו לא יצא. כל היוצאים להציל חוזרין למקומן.

גמ': ... וכל היוצאין להציל חוזרין למקומן. ואפילו טובא? והא אמרת רישא אלפים אמה ותו לא! - אמר רב יהודה אמר רב: שחוזרין בכלי זיין למקומן. ומאי קושיא? דילמא להציל שאני! - אלא, אי קשיא הא קשיא: דתנן, בראשונה לא היו זיין משם כל היום כולו, התקין רבן גמליאל הזקן שיש להן אלפים אמה לכל רוח. ולא אלו בלבד אמרו, אלא אפילו חכמה הבאה לילד, והבא להציל מן הגייס ומן הנהר ומן המפולת ומן הדליקה - הרי הן כאנשי העיר, ויש להן אלפים אמה לכל רוח. ותו לא? והא אמרת: כל היוצאין להציל חוזרין למקומן, אפילו טובא! - אמר רב [יהודה אמר רב]: שחוזרין בכלי זיין למקומן. כדתניא: בראשונה היו מניחין כלי זיין בבית הסמוך לחומה, פעם אחת הכירו בהן אויבים ורדפו אחריהם, ונכנסו ליטול כלי זיין, ונכנסו אחריהן. דחקו זה את זה, והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו אויבים. באותה שעה התקינו שיהו חוזרין למקומן בכלי זיין. רב נחמן בר יצחק אמר: לא קשיא; כאן - שנצחו ישראל את אומות העולם, כאן - שנצחו אומות העולם את עצמן.

רמב"ם הלכות שבת פרק ב הלכה כג

גוים שצרו על עיירות ישראל אם באו על עסקי ממון אין מחללין עליהן את השבת ואין עושין עמהן מלחמה, ובעיר הסמוכה לספר אפ"ל לא באו אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת, ובכל מקום אם באו על עסקי נפשות או שערכו מלחמה או שצרו סתם יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת, ומצוה על כל ישראל שיכולין לבוא לצאת ולעזור לאחייהם שבמצור ולהצילם מיד הגוים בשבת, ואסור להן להתמהמה למוצאי שבת, וכשיצילו את אחיהן מותר להן לחזור בכלי זיין שלהן למקומם בשבת כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא.

תוספות מסכת עירובין דף מד עמוד ב

כל היוצאין להציל חוזרין למקומן - הא דלא חשיב ליה בפ"ק דביצה (דף יא:): גבי הנך ג' דהתירו סופן משום תחילתן דזה אינו חידוש וכל הנהו צריכי כדאמרינן התם.

סילוק דבר המזיק לרבים באיסור דאורייתא או באיסור דרבנן**תלמוד בבלי מסכת שבת דף מב עמוד א**

והאמר שמואל: מכבין גחלת של מתכת ברשות הרבים בשביל שלא יזקו בה רבים, אבל לא גחלת של עץ. ואי סלקא דעתך סבר לה כרבי שמעון - אפילו של עץ נמי! - בדבר שאין מתכוין - סבר לה כרבי שמעון, במלאכה שאינה צריכה לגופה - סבר לה כרבי יהודה.

רש"י מסכת שבת דף מב עמוד א

גחלת של מתכת - שמשליכין לחוץ פסולת של ברזל, דלא שייך כבוי בהכי מדאורייתא, ומדרבנן אסורה, והיכא דאיכא נזקא לרבים - לא גזרו על השבות. אבל לא של עץ - דאיסורא דאורייתא היא, וחייב סקילה

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף מב עמוד א

אבל רבינו האי גאון ז"ל כתב דרבי יהודה אפילו במקום הזיקא אסר, אלא דשמואל לא סבירא ליה כוותיה במקום דאיכא הזיק ומשום הכי התיר לצוד את הנחש ולכבות גחלת של מתכת, אבל גחלת של עץ אסור לכבותה, ומה הפרש ביניהן שגחלת של עץ אדמדמת היא וכיון שנראית פורשין ממנה עוברי דרך ואין באין לידי הזיק, אבל גחלת של מתכת אף על פי שכבתה כיון שהיא חמה שורפת היא ומכונה ואינה נראית ומזקת, אלו דברי רבינו האי גאון ז"ל וכן כתב הרב בעל ההלכות ור"ח ז"ל, ומן התימה הוא היאך התיר שמואל צידת נחש שהיא מלאכה דאורייתא משום הזיקא, וי"ל דכיון דדרכו להזיק ורבים ניזוקין בו כסכנת נפשות חשיב ליה שמואל דאי אפשר לרבים ליזהר ממנו ושמא אם ישמר זה לא ישמר ממנו זה, מה שאין כן בגחלת של עץ דהיא אינה הולכת ומזקת וכל אחד יכול לישמר ממנה, אבל רבי יהודה לעולם אסר ואפילו במקום נזק.

עמוד הימיני / סימן יז: / ח-ט

...ועל פ"ז יש להתיר כל פעולות סירות הנוודות, אא"כ ברור שאינן נעשות במחשבה רצינית וחשש כל שהוא אלא רק לשם טיול סרק בעלמא. כמו כן יש מקום גדול להתיר חזרה במכונית גם אחרי שנגמרה המריבה במקום זה אם יש מקום ולו יהא אפי' רחוק לחשש שמא נצרכת המכונית ברגע בצד שני של המחוז המשטרתי וע"י שיחזורו לבסיסם יוכלו לגשת למקום ביתר מהירות, מאשר מהמקום שהם נמצאים כעת. ...ומעתה נדון דידן של סיוור בכדי למנוע קטטות ומריבות בצבור או לתפוס הגנבים וכיו"ב, אם אמנם הצלה ממקרי איבוד נפשות הם אולי קצת רחוקים הרי הצלת ממון ונזקים גופניים הם מצויים מאד, ואינו גרוע מגחלת ועדיף ממנה כי כאן הנזק אינו מצומצם על מקום אחד, אלא הוא פוגע בצבור כולו, וודאי שיש בזה משום הצלת הצבור מנזק, שלדעת הגאונים הרי הוא שקול כפקו"נ, וכפי שכתבנו מתקבל על הדעת שגם שאר ראשונים מודים להם בעיקר הדין וכניד"ד. ואם אמנם קשה לסמוך על זה ולעשותו עיקר הטעם להקל, מ"מ לענ"ד הרי הוא לכה"פ ראוי להצטרף כסניף ליסוד העיקרי שהעלנו להתיר מצד זה שאיזה פעמים זה יביא לידי פקו"נ, וזה יש בכוחו לתת לזה דין פקו"נ לכל דיניו כנ"ל.

שימוש ע"י גוי של שבת בפיקוח נפש וספק פיקוח נפש**תלמוד בבלי מסכת יומא דף פד עמוד ב**

תנו רבנן: מפקחין פקוח נפש בשבת והזריז הרי זה משובח, ואין צריך ליטול רשות מבית דין. הא כיצד? ראה תינוק שנפל לים - פורש מצודה ומעלהו. והזריז הרי זה משובח ואין צריך ליטול רשות מבית דין - ואף על גב דקא צייד כוורי.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכח סעיפים יב-יג

כשמחללין שבת על חולה שיש בו סכנה, משתדלין שלא לעשות ע"י א"י וקטנים ונשים אלא ע"י ישראלים גדולים ובני דעת. הגה: וי"א דאם אפשר לעשות בלא דיחוי ובלא איחור ע"י שינוי, עושה ע"י שינוי; ואם אפשר לעשות ע"י א"י בלא איחור כלל, עושין ע"י א"י (א"ז) וכן נוהגים; אבל במקום דיש לחוש שיתעצל הא"י, אין לעשות ע"י א"י (תוספות ור"ן).

כל הזריז לחלל שבת בדבר שיש בו סכנה, הרי זה משובח אפילו אם מתקן עמו דבר אחר כגון שפירש מצודה להעלות תינוק שנפל לנהר וצד עמו דגים, וכן כל כיוצא בזה.

ט"ז אורח חיים סימן שכח ס"ק ה

ויש אומרים דאם אפשר כו'. - דיעה זו איתא בש"ג בשם ריא"ז ול"נ דבר זה תימה דכי היכי דיש איסור לעשות ע"י עכו"ם אם יש לחוש שיתעצל כמה שכת' אח"כ כאן ה"נ יש חשש שמא אתה מכשילם לעתיד באם יראו עכשיו שאין עושין רק על ידי עכו"ם יסברו שיש איסור ע"י ישראל ולפעמים לא יהי' עכו"ם מצוי ועי"ז יסתכן החולה במה שימתינו על עכו"ם והרבה פעמים מצינו בגמרא נמצא אתה מכשילן לעתיד לבא וגם בזה אמרי' בירושלמי השואל ה"ז ש"ד והנשאל ה"ז מגונה כמ"ש הטור סי' זה מטעם שהנשאל היה לו כבר ללמד דבר זה עם רבים שפ"נ דוחה שבת כמ"ש ב"י בשם ת"ה כ"ש שאין לעשות מכשול ויתן מקום לטעות ותו דהא אמרינן בזה וכל הזריז ה"ז משובח אם כן למה לא יהי' הישראל זריז קודם לעכו"ם ... ונמצא שיש איסור ע"י עכו"ם ובישראל עצמם יש מעלה לעושה זה כנלע"ד נכון והבא לעשות ע"י עכו"ם המזומן לכל הפחות יגלה לרבי' באותו פעם שיש היתר לישראל עצמו אלא שהעכו"ם הוא מזומן כאן אבל עיקרא דמילתא שלא ישגיח על העכו"ם כל עיקר אם רואה סכנה בביורר ויש אפ"י ספק הצלה הזריז ה"ז משובח אם יעשה הוא עצמו כי אף על פי שהעכו"ם לפנינו ועושה ההצלה מ"מ הישראל יעשנה טפי בזריזות ואף שכתב רמ"א וכן נוהגין אין מזה ראייה דלאו מנהג ותיקין הוא גם מדברי הר"ן שמביא ב"י משמע כן שכ' שמא יבא הדבר כו' משמע דחש על העתיד אף על פי שעכשיו אין חשש ומה שנרשם כאן במ"מ תוס' והר"ן הוא טעות המעתיק ואינו אמת בעיקר הדין שזכר רמ"א בזה כנלע"ד ברור:

נספח: גדולת השקפתו של הרב ישראלי שלמעשה זורע את הזרעים שממנה צומחת תוכנית חי רועי

עמוד הימיני / סימן יז: / ז- תגובה לדברי הרב הראשי הרב הרצוג בעניין המשטרה בשבת במדינת ישראל
 עוד כ' שם (הרב הרצוג) בא"ד בדיון על שוטרים היוצאים לאסור גנב, שאין כאן באופן ישיר פקו"נ, אלא שקיים חשש שאם לא יהא טיפול במקרה כזה מטעם המשטרה יתרכו גנבים בש"ק, וגניבה ורציחה באים עכשו כאחד. ועפ"י ד הרמב"ם שהו"ל שגם חשש נפשות לע"ל מתיר, וכי בזה שמ"מ אין הענינים שוים לגמרי וכו', ושנית, הואיל וכל ההיתר הוא כאן מפני שאם לא נתיר תרבינה גניבות, הנה הרוב הגדול הם לצערנו לא מתחשבים עם ההוראות של הרבנות והם הרי ממילא לא ימנעו, וא"כ לא ישמש האיסור לריבוי גניבות ואיך נבא להתיר משום חשש זה שתרכינה גניבות.

לענ"ד חשבון זה אין לו מקום בהלכה, שא"כ היה בזמננו צריך להשתנות גם עיקר הדין של ההיתר לחזור עם הנשק שהוא ג"כ משום נמצאת מכשילן לע"ל, כיון שהרבה מהצבור ואולי גם הרוב המצויים אצל נשק אינם מקפידים ואינם חיים מפנינו וע"כ אותם לא נכשיל וממילא תעשה המלאכה על ידם. וכן ישתנה הדין שהזכרנו לעיל מהט"ז לענין אם אפשר ע"י נכרי, שהוא ג"כ רק מטעם של נמצאת מכשילן לע"ל, ולפ"ז אין חשש זה קיים במקום שרוב הצבור אינו שומר תורה. א"ו חשבון זה אינו מכמה טעמים: א' גם פורקי עול אינם יוצאים מכלל ישראל ואנו מצוים גם לדון עליהם, והדין גם עליהם נקבע. ואעפ"י שמוכנים לאכול בשר חזיר, הנה יתכן שאין זה אלא בשר טלה, וע"כ הדיון הוא על העם כולו, אם דבר זה מוכרח שיעשה ע"י מישהו או לא; ב', הרבה הגיעו לפריקת עול רק מתוך זה שהיה נראה להם שאין אפשרות ליישב את התורה עם צרכי המדינה, ורק הודות לאפשרות של השתמשות עם יהודי "שבת-גוי" יכולה היהדות הדתית להחזיק מעמד. נמצא שע"י שתקבע ההלכה המאפשרת את מילוי הצרכים הדחופים במדינה עפ"י הדין יגרום הדבר להתחזקותם של אלה שיהדותם רופפת ותלויה, והרי אנו מצילים אותם ממכשולים גדולים לכל חייהם; וג', לא נקבע הכמות של האנשים היוצאים להציל ואף אחד אינו יכול לעשות את החשבון, מה בכך אם אני לא אצא האם יוכר הדבר בתוך צבור מאות? כי אין יודע מי יוכשר ויש לפעמים שהאחד מצליח מה שהרבה לא עלתה בידם (חוץ ממה שאם כל אחד יעשה כן לא יהא יוצא אף אחד). ובנידון דידן הרי ברור שלנוכח הכבדות כאלה לא יהא מספר שומרי תורה מרובה בין אנשי המשטרה, כי מה להם ולצרה הזאת, והמצואות מוכיחה זאת לעינינו למדי. והרי נדמה שדוקא לענין שאלה זו של פקו"נ שבאה ע"י המשטרה יש מצד ההלכה הזאת עצמה צורך לרבות יותר ויותר שומרי תורה שם, כי רק הם יודעים כראוי ערך האדם והם לא יתעצלו באמתלאות של נוחיות אלא יהיו תמיד זריזים וראשוניים לדבר מצוה. וממש כמו שמצינו באחרונים הנמוק לענין לא להשתמש בגוי גם כשהוא מצוי לענין פקו"נ מפני שמצוי הדבר שהוא מתרשל במלאכתו, והיינו כנ"ל משום שענינו לנוחיות ומנוחתו הוא חשובה עליו יותר מחייהם של אחרים, כמו כן יש הבדל גדול, והננו רואים את זה לעתים קרובות במציאות, בין יהודי שומר תורה שמתעסק בדבר הגובל עם פקו"נ לבין אם הדבר נתון לידיו של פורק עול שאין לו בחייו אלא אכול ושתה, ואף על חייו הוא - עתים אינו חס. ואין שום ספק שמילוי תפקידי המשטרה שיש בהם הרבה משום פקו"נ ייעשה ביתר יעילות אם ירבו בשורותיה שומרי תורה, חוץ ממה שגם קלסתר פניה של המדינה בכלל למניעת שחיתות ומעשי עול גם מצד אנשי המשטרה עצמה (יזכרו מעשי ג'למי והטפול המשטרתי בהפגנות על שמירת השבת) הרבה תלוי מי ומי הם השוטרים. וכשם שנצטוינו על מינוי השופטים, כן נצטוינו על מינוי השוטרים, ועל שניהם נאמר "ושפטו את העם משפט צדק". והיש לך מכשול גדול מזה, של ריחוק שומרי תורה משורות המשטרה, שודאי זה מביא בעקבותיו באיזה מקרים לידי הפסד נפשות שיהא ראוי לא להסתפק בזה שנאמר שהמעשים המסופקים יעשו ע"י אחרים, בו בזמן שמצד הדין היה להתירם לכולם, רק מתוך החשבון שבל"ז דברים אלה יעשו, נאסור את זה על אלה השומרים תורה.

סוף דבר נ"ל כדבר ברור שהדיון בנקודה זו אינו צריך להביא בחשבון את מספר שומרי התורה במשטרה כיום הזה (עלינו גם לחתור שיהפכו שם לרוב, לא פחות ממה שעלינו לשאוף להגיע לרוב במקומות אחרים), אלא אנו מחויבים לדון כאילו כולם מוכנים לשמוע בקול התורה ולהשמיע להם את ההלכה כפי שהיא לכולם באופן שווה, ועד כמה שהמותר הרי זה מותר לכולם, ואין ראוי להמנע מזה, ועד כמה שזה אסור עלינו לחתור שיהא זה חוק כללי הנוהג ומחייב את כל אנשי המשטרה כאחד, וגם עד שיתקבל חוק זה לא נהסס מלאומרו ברבים, השומע ישמע והחדל יחדל, ולא עלינו תלונתו ואחריותו.